

4. Казміренко В. П. Програма дослідження психо-соціальних чинників адаптації молодшої людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії / В. П. Казміренко // Практична психологія та соціальна робота – 2004. – № 6. – С. 76 – 78
5. Ababkov V.A. Adaptation for stress. Fundamentals of theory, diagnosis, therapy / V.A. Ababkov, M.A. Perret - St. Petersburg. : Speech, 2004. - 166 p.
6. Ball G.A. notion of adaptation and ego importance for psychologists personality / G.A. Ball // Questions of psychology - 1989. - №1. - S. 92 - 100
7. Dolgov V.I. Research freshmen adapt to study at university / V.I. Dolgov, O.A. Kondratyev, E.S. Nizhegorodtseva // Methodical electronic journal "Concept" - 2015. - Т. 31. - S. 66 - 70
8. Kazmirenko V.P. Research Program psychosocial factors adaptation of a young man to study at university and future profession / V.P. Kazmirenko // Practical Psychology and Social Work - 2004. - № 6. - P. 76 - 78

Карп'юк О.

Науковий керівник – доцент Жаркова І. І.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Аналіз психолого-педагогічної літератури та стану шкільної практики свідчить, що проблема розвитку творчого мислення молодших школярів на сучасному етапі розвитку суспільства набуває особливої гостроти й актуальності. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті проголошує головною метою створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування поколінь, які здатні навчатися впродовж усього життя створювати і розвивати цінності громадянського суспільства [6]. Щоб адаптуватися в сучасному суспільстві й орієнтуватися у величезному потоці постійно змінюваної інформації, необхідно самостійно, критично, творчо мислити, а цьому дітей потрібно навчити.

Молодший шкільний вік є найвідповідальнішим етапом шкільного дитинства. Висока сензитивність цього вікового періоду визначає значні потенційні можливості різностороннього розвитку дитини. У зв'язку з цим у школі необхідно здійснювати цілеспрямовану роботу з розвитку творчого мислення саме молодших школярів, при цьому враховувати їхні вікові особливості та індивідуальні здібності.

Проблему розвитку творчого мислення досліджували видатні вітчизняні й зарубіжні психологи та педагоги, зокрема П. Блонський, Л. Виготський, В. Давидов, Л. Занков, Г. Костюк, Г. Люблінська, Н. Менчинська, Д. Ніколенко, Л. Фрідман, В. Шадріков, М. Шардаков та інші. На сучасному етапі розвитку української педагогіки проблема розвитку творчих здібностей залишається актуальною і певною мірою дослідженою.

Метою статті є визначення психолого-педагогічних умов, що забезпечують ефективність формування творчого мислення молодших школярів.

Одним із перших спробував сформулювати сутність поняття «творче мислення» американський психолог Дж. Гілфорд. Він вважав, що «творчість» мислення пов'язана з домінуванням у ньому чотирьох особливостей:

- 1) швидкість — це здатність швидко генерувати потік ідей та можливих рішень;
- 2) гнучкість — це здатність застосовувати різноманітні підходи і стратегії під час вирішення проблем;
- 3) оригінальність — це здатність створювати розумні, унікальні й незвичні ідеї та рішення;
- 4) точність — фактор, що характеризує логічність творчого мислення, вибір адекватного рішення, яке відповідає поставленій меті [2].

Завдяки цим особливостям, реалізується прогностично-перетворювальна функція інтелекту, здійснюється творча діяльність людини у різних сферах її інтересів.

Б. Коротяєв Г. Костюк, Д. Ніколенко, В. Шадріков у визначенні поняття «творче мислення» відштовхуються від слова «творити», яке в загальновідомому розумінні означає знаходити й створювати щось таке, що не зустрічалося у минулому досвіді — індивідуальному чи суспільному.

А. Петровський творче мислення розглядає як пізнавальні процеси, що дозволяють людині вирішувати завдання, які не можуть бути розв'язані за допомогою вже відомих людству методів [7].

На думку В. Дружиніна, творче мислення — це процес, в ході якого новий продукт є новим відносно вихідного знання і є результатом трансформації, переробки останнього [3].

Основна особливість творчого мислення як інтелектуальної системи — це вміння аналізувати будь-які проблеми, встановлювати системні зв'язки, виявляти протиріччя, знаходити для них рішення на рівні ідеальних, прогнозувати можливі варіанти розвитку.

Оскільки однією з ознак творчості є створення нових корисних комбінацій, то уява, що створює ці комбінації, є основою творчого процесу. Звідси випливає, що уява — це необхідний елемент творчої діяльності, який забезпечує: побудову образів продуктів праці; створення програмованої поведінки в невизначених проблемних ситуаціях; засоби створення образів, що замінюють активну діяльність (тобто

моделювання процесів чи об'єктів).

Дж. Рензулі зазначає, що вміння творчо мислити складається з декількох компонентів. До них належать:

- інтелектуальні особливості;
- знання, сформовані в дитини;
- наполегливість (мотивація);
- сприятливе навколишнє середовище [8].

Таким чином, творче мислення є сукупністю тих особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення у діяльності особистості. У творчому мисленні домінують чотири особливості, зокрема оригінальність розв'язання проблеми, семантична гнучкість, що дає змогу бачити об'єкт під новим кутом зору, образна адаптивна гнучкість, яка уможливує зміну об'єкта з розвитком потреби у його пізнанні, семантична спонтанна гнучкість як продукування різних ідей щодо невизначених ситуацій.

Розвиток мислення людини починається з народження і продовжується все життя. Психологічні дослідження показують, що практично всі діти володіють творчим потенціалом, який ефективно розвивається під час систематичних занять. Сформовані уміння і навички діти ефективно перекосять на навчальні предмети в школі, в щоденне життя. За висновками досліджень учених звичайна людина відрізняється від відомих особистостей не відсутністю творчих можливостей, а здатністю їх виявляти, підтримувати та реалізовувати. Тому правомірним є питання про створення сприятливих умов для формування творчого мислення і розкриття творчого потенціалу кожної дитини.

Проблемою формування творчого мислення у молодших школярів є невідповідність уяви і рівня інтелекту. Л. Виготський зазначав, що прояви фантазії у дитини яскравіші і несподіваніші, ніж у дорослого, за рахунок того, що дитина більше довіряє продуктам своєї уяви і менше їх контролює. В молодшому шкільному віці високий рівень креативності може поєднуватися з низьким рівнем розвитку інтелекту. І без інтенсивної роботи по розвитку останнього здатність до творчості в подальшому швидко знижується.

Необхідною умовою формування творчого мислення в процесі навчання є формування сприятливого емоційного та інтелектуального фону класу. Як стверджує С. Соловейчик, на цьому фоні навчання здійснюється значно краще, значно цікавіше, значно швидше. «Інтелектуальний фон» стає потужним джерелом загального розвитку учнів, необхідного для навчання [10].

Учитель, що працює над формуванням творчого мислення, має бути творчою людиною, яка вміє знаходити нове у вже вивченому, вміє так організувати навчальний процес, щоб усім дітям класу було цікаво в ній участувати.

Необхідно враховувати індивідуальні психологічні, вікові та емоційні особливості дітей, щоб досягти позитивних результатів роботи. Враховуючи індивідуальні особливості дітей, потрібно так організувати навчальний процес, щоб учні відчували бажання думати і ділитися своїми думками. Жодна відповідь не має бути неправильною, вона виправляється самим учнем чи його однокласниками, але так, щоб не образити дитину. Потрібно створювати «ситуації успіху», «ситуації радості», привчати уважно та з повагою вислуховувати думку кожного учня.

Велике значення має формування у дітей загальнонавчальних умінь і навичок, тобто уміння вчитися. Розвиток творчого мислення не залежить від успішності учня, проте сприяє покращенню його успішності.

На уроках, не залежно від навчального предмета, потрібно розвивати логічне мислення, уяву, фантазію дітей. Дитина накопичує досвід і знання, її інтереси розширюються, ускладнюються її стосунки з іншими людьми — все збагачує уяву, дозволяє дитині будувати нові комбінації образів не випадково, а з розуміння, наскільки можливе удосконалення тієї чи іншої події в дійсності.

Використання в навчальному процесі проблемно-пошукових методів, організація групових форм роботи також сприяє розвитку творчого мислення. Метод, пов'язаний із самостійним пошуком і відкриттями школярами тих чи інших істини, — це метод проблемного навчання. Суть проблемного навчання полягає в тому, що перед учнями ставлять проблему, пізнавальну задачу, і учні під керівництвом вчителя або самостійно досліджують шляхи та способи її вирішення. Школярі будують гіпотези, аргументують, міркують, доводять судження. Проблемне навчання вчить дітей мислити самостійно, творчо, формує в них елементарні навички дослідницької діяльності.

Формування творчого мислення під час використання проблемно-діалогічного методу навчання виражається в тому, що збільшується творча активність дітей в формі запитань. Таке навчання впливає на розвиток гнучкості мислення дітей. Не потрібно готувати творчі завдання персонально для найбільш здібних учнів і пропонувати їх замість звичайних завдань які дають усьому класу. Такий спосіб індивідуалізації ставить дітей в нерівні умови і ділить їх на здібних та нездібних. Завдання творчого характеру слід давати всьому класу. При їх виконанні оцінюється лише успіх. В кожній дитині вчитель має бачити індивідуальність.

Не варто опускати і нестандартних форм організації уроків: олімпіади, екскурсії, уявні мандрівки, концерти, вікторини, зустрічі тощо. І впродовж усього навчального процесу формувати тривалу пізнавальну мотивацію. Будь яка мислительна діяльність починається із запитання, з подиву. Оскільки подив породжує думку, то потрібно намагатися викликати у дитини запитання, показати предмет так, щоб дитина здивувалася незнайомій стороні в ньому, що раптом відкрилася.

Американський психолог Е. Торренс виділяє п'ять принципів, якими має керуватися вчитель, щоб заохочувати творче мислення:

1. Уважне ставлення до незвичних запитань.
2. Шанобливе ставлення до незвичних ідей.
3. Показати дітям, що їхні ідеї мають цінність.
4. Надавати можливості для самостійного навчання і хвалити за це.
5. Надати час для неоцінюваної практики чи навчання. Зовнішня оцінка створює для дитини «загрозу» і, можливо, потребу в «оборані». Тому дітям необхідний певний проміжок часу, протягом якого вони не оцінюються. Таким чином не стримується свобода формування ідей [9].

Творче мислення не може формуватися від випадку до випадку, воно потребує цілеспрямованого навчання й розвитку, інакше воно згасає.

Узагальнюючи вище сказане можна зробити висновки, що успішне формування творчого мислення можливе лише при створенні певних умов, зокрема:

- зміна ролі учня — він має стати активним учасником пізнання, який має можливість вибирати, задовольнити свої інтереси і потреби, реалізувати свій потенціал;
- комфортна психологічна обстановка, оскільки негативні емоції (тривога, страх, невпевненість в собі) негативно впливають на результативність творчої діяльності, особливо у дітей молодшого шкільного віку;
- створення внутрішньої мотивації учіння;
- коректна педагогічна допомога дитині;
- оптимальне поєднання різних форм роботи (фронтальних, групових, індивідуальних);
- створення ситуації успіху;
- самостійність виконання творчого завдання;
- різноманітність творчих завдань, як за змістом і формою їх представлення, так і за рівнем складності;
- послідовність і системність у розвитку творчих здібностей молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский. — М. : Просвещение, 1991. — 93 с.
2. Гилфорд Д. П. Природа человеческого интеллекта / Д. П. Гилфорд. — М. : Прогресс, 1971. — 123 с.
3. Дружинин В. Н. Психология творчества / В. Н. Дружинин. — М. : Педагогика, 2005. — 376 с.
4. Лук'яненко М. С. Развитие творческого мышления младших школьников / М. С. Лук'яненко // Обдарована дитина. — 2002. — № 5. — С. 16-18.
5. Мазуровська О. В. Развитие творческого мышления учнів. Методичний посібник / О. В. Мазуровська. — Вінниця : ММК, 2016. — 38 с. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://dorobok.edu.vn.ua/article/view/1575>.
6. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті // Освіта України. — К., 2001.
7. Новое педагогическое мышление / Под ред. А. В. Петровского. — М. : Просвещение, 1989. — 280 с.
8. Психология. Учебник для гуманитарных вузов / Под общ. ред. В. Н. Дружинина. — СПб. : Питер, 2001. — 656 с.
9. Психология одаренности детей и подростков / Под ред. Н. С. Лейтеса. — М. : Издательский центр «Академия», 1996. — 416 с.
10. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. — СПб. : Издательство: Питер, 2002. — 720 с.
11. Соловейчик С. Л. Учение с увлечением / С. Л. Соловейчик. — М. : Детская литература, 1976. — 175 с.

Калиняк Т.

Науковий керівник – доц. Олексюк В. Р.

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ, ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток сучасного українського суспільства зумовлює глибокі соціально-економічні та культурні перетворення, оновлення освітньої парадигми, що висувають принципово нові вимоги до підготовки фахівців соціальної сфери. У соціальних ініціативах Президента України наголошується, що інститут соціального працівника має стати активним агентом держави, який виявляє і допомагає вирішувати різноманітні проблеми [7].

Актуальність дослідження професійної готовності майбутніх соціальних працівників до забезпечення ефективного соціального супроводу зумовлена суперечностями між: новими вимогами суспільства до соціального працівника, який має вирізнятися високим рівнем особистісної відповідальності та готовністю ефективно працювати в умовах нової соціальної інфраструктури; потребами соціальної сфери у професійно орієнтованих, підготованих до практичної діяльності фахівцях, здатних активно взаємодіяти з різними соціальними інститутами та недостатньою розробкою теоретико-технологічних аспектів їхньої професійної підготовки [5, 86].